

PROGNÓZA V MÓDĚ

Začátkem prosince jsme spolu s Tomášem Ježkem a několika dalšími odjeli rokovat do slovenských Smolenic a přijela tam i Dančina s Krivošejevem. Účelový termín prognóza, který měl sloužit jako krycí, ideologicko-politicky přijatelná zástěrka pro neortodoxní strategické uvažování o československé ekonomice, začal žít vlastním životem. I jiná vědecká pracoviště začala pracovat na vlastních „prognózách“. Hlavní teoretický konkurent – pražský Ekonomický ústav – i jeho bratislavský soupeř. Dokonce i náš hlavní protivník ve státním aparátu – Státní plánovací komise (SPK) – začal slovo prognóza pokládat za vodítko ve své nevládnutelné činnosti. Vznikla dokonce *Rada pro souhrnnou prognózu* jako orgán formálně řídící práce teoretiků a exekutivních orgánů na toto téma. Tato Rada, v níž měl náš ústav a Valtr Komárek exkluzivní postavení a koordinační funkci, se začala pravidelně scházet, nejčastěji v bubenčské vile Lanna. Na zasedání Rady v polovině prosince už všichni, včetně náměstků předsedy SPK Vinklárka a Šedivého, začali používat pojmů z našeho textu. Nápady a intriky ze strany konkurujících pracovišť, zejména EÚ, neuspěly. Pár dní poté jsme dostali k posouzení tzv. *Dlouhodobý výhled* z dílny SPK, který se nám jevil jako velmi špatný

a setrvačný a dokazoval, že tento vrcholný orgán centrálního řízení nepochopil, v jak nebezpečné situaci se ekonomika nachází, a nemá dost imaginace a sil k tomu, aby přišel s návrhy na radikální řezy. Když jsme se dozvěděli, že i akademik Sacharov dostal povolení vrátit se do Moskvy a do Akademie věd SSSR, zdálo se, že jsme posledním zamrzlým skanzenem. Těsně před koncem roku měl ČSAV navštívit v záležitosti Prognózy vysoký představitel. Snad to byl pražský tajemník Štěpán, nebyl jsem ale u toho. Den před silvestrem byl Valtr u Lenárta. To už bylo pracoviště přestěhované z Jilské ulice do prvního patra rohového domu v Opletalově ulici, v jehož suterénu sídlila opravna pneumatik a v blízkém sousedství hospoda Na staré poště, zakouřený krcál s úzkou protáhlou vstupní místností, v níž dopoledne celé hodiny nad pivem posedávala dělnická třída v montérkách, a s další malou místností za výčepem, kde se dalo obědvat. Už to nebyl *Kabinet prognóz* s dvěma místnostmi, nýbrž zakrátko *Prognostický ústav*, sestávající z ředitelny se štukovaným stropem a asi dvou velkých a tří malých místností, do nichž se měly postupně stěsnat desítky pracovníků. PgÚ začal mít v zemi renomé a přitahoval další zájemce.

* * *

Rok 1987 začínal podivnými událostmi. Na Nový rok protékalo mezi Brandejsem a Starou Boleslaví rozvodněné Labe, 6. ledna sídlo našeho úhlavního oponenta, Státní plánovací komise, na holešovickém nábřeží poškodil výbuch plynu, což jsme mohli považovat za trest Boží. Jedenáctého, právě když jsem překonával na běžkách brdské Hřebeny, se prudce ochladilo a teprve po sjezdu do Dobřichovic

mne na nádraží někdo upozornil, že mám omrzlé uši. Teploty klesaly k minus sedmnácti, minus devatenácti, na přelomu ledna a února znovu. Na výstavu Chebských in-tarzií a manýristické grafiky do Středočeské galerie jsem se šel podívat ještě potřetí. A poprvé jsem – se smíšenými očekáváními – zhlédl Schlöndorfov film *Swannova láska* na motivy Proustova veledíla, s Jeremym Ironsem, Ornellou Muti, Alainem Delonem a božskou Fany Ardant v hlavních rolích. Předem jsem pochyboval, zda lze cokoliv z tohoto hlubinného monumentu vůbec zfilmovat, ale potom jsem se snažil vidět tento film znovu, kdykoliv se k tomu naskyt-la příležitost.

Koncem září jsem ztratil diář, takže zpětně rekonstruo-vat pracovní záležitosti je těžké. V březnu spatřil světlo světa další výtvor Prognostického ústavu, č.j. PgÚ 2008/87, zhruba stostránkový a opět číslovaný. Můj výtisk s číslem 25 s názvem *Shrnutí poznatků dosavadních prací na Souhrnné prognóze ČSSR (pokus o syntézu)* tvrdí, že se pokouší o shr-nutí textů jednotlivých vědeckých pracovišť, zapojených do prací na souhrnné prognóze podle usnesení vlády č. 197/84, a sice textu EÚ ČSAV, Ústavu prognóz při VŠE, bratislavského EÚ SAV a dvou textů Ústavu filozofie a so-ciologie ČSAV, jakož i práce PgÚ ČSAV. Jeho myšlenkovou osou jsou opět teze Valtra Komárka. Jen málo se myšlen-kově odlišuje od předchozího listopadového textu, i když v úvodní kapitole zmiňuje vize některých futurologů; v dojemném chaosu se zde citáty Gorbačova a jakýchsi soudruhů Děnisova či Zajceva mísí s údajnými poznatky RAND Corporation, Římského klubu, Tofflera či Naisbitta a japonského sdružení Keidanren. V kontrastu s tvrzením, že „Právě společenské zřízení socialismu může prokázat způso-bilost zmocnit se vrcholných výtežků vědy a techniky způsobem

co neefektivnějším...“, konstatují následující stránky pravý opak: Setrvačnost, neefektivnost, prohlubující se zaostávání, monumentální plýtvání, pokles podílu na světovém obchodě, ústup z náročnějších trhů, diskrepance na vnitřním trhu, ztráta dynamiky. Z toho text vyvozuje, že je třeba „zpružnit ekonomický systém, přebudovat ekonomický mechanismus“. V dalším pokračuje podle tradičního schématu. Partie o tom, jak ekonomika vypadá i jak by vypadat měla, jsou však zpracovanější, poplašnější a mezinárodní komparace děsivější. Otázce „jak tedy postupovat“ se text v podstatě vyhýbá a ostýchá se víc než text starší. Požaduje pouze, aby se ekonomika zbavila neperspektivních výrob a více se otevřela navenek, a tvrdí, že budou muset proběhnout „hluboké přeměny ve výrobních vztazích, ve společenských prioritách, v hospodářském mechanismu i v prosazení celkového demokratizačního procesu, aktivizujícího iniciativu lidského činitele. Inspirující a integrující hybnou silou je zde KSČ. Zde se nacházíme v oblasti politiky, jejíž ... cíle prognóza ani v nejmenším nemůže suplovat.“ (s. 101) Tímto byl míč přehrán zpět těm nejvyšším. Je těžké se dnes nad uvedenými úryvky textu neusmívat, v přímém dialogu s tehdejšími mocnými ale jinak postupovat nešlo.

Začátkem dubna přijel do Prahy Gorbačov. Na veřejnost se skoro nic nedostalo. Vnímali jsme výsledek jeho návštěvy jako zklamání. Později se začalo říkat, že naše držitele moci odkázal na jejich vlastní síly. Při rodinném výletě na Blaník jedné dubnové neděle jsme se zastavili na oběd v hospodě naproti jedinečnému románskému kostelu v blízké Kondraci. Řízky za tehdy obvyklou cenu 10 Kčs byly velké přes půl talíře, což bylo v oněch dobách velmi neobvyklé. Nechť tímto památka tehdejšího hostinského nevypadne ze světových dějin.